

İnfertil Kadınların “Kadın Olma”ya İlişkin Tanımları ve Görüşleri: Bir Nitel Araştırma

Ayşe DELİKTAŞ DEMİRCİ¹ Kamile KABUKCUOĞLU¹

¹ Akdeniz Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği AD

Geliş Tarihi / Received: 13.03.2021, Kabul Tarihi / Accepted: 05.05.2021

ÖZ

Amaç: Araştırmanın amacı infertilite tedavisi gören kadınların “kadın olma”ya ilişkin kendi tanımları ve görüşlerini incelemektir. **Gereç Yöntem:** Araştırma, nitel araştırma deseni kullanılarak yürütülmüştür. Katılımcılar, primer infertil tanısı almış ve üremeye yardımcı tedavi yöntemlerinden herhangi birini alan kadınlardan oluşmaktadır. Kadınlar ile online grup görüşmeleri yapılmıştır. Veriler içerik analizi yapılarak değerlendirilmiştir. **Bulgular:** Araştırmada kadınların çoğu; kendi “kadın olma” tanımlarını yapar iken kişilik özellikleri ve yaşamdaki başarılarına dair olumsuz ifadelerde bulunmuştur. Bireysel tanımlamalarını yapar iken kadınlar toplumsal cinsiyet roller ve baskılara yer vermiştir. Cinselliğin tabu olarak görüldüğünü ifadelerine yansıtan kadınlardan bazıları, eş ilişkilerinde yakınlıklarının sınırlılığına yer vermiştir. Anne olmanın kutsallığını vurgulayan kadınlar, toplumsal baskılar ve roller nedeni ile infertilitenin kendilerini başarısız hissettirdiğini belirtmişlerdir. **Sonuç:** Kadınlar başarı ve kişisel özelliklerine dair olumsuz tanımlamalarda bulunmuştur. Toplumsal rol ve baskıların kişilerin annelik tanımlamalarını ve cinselliğe ilişkin bakışlarını oluşturmada ve infertilite nedeni ile kendilerini başarısız hissetmelerinde etkin olduğu görülmektedir. Bu nedenle, infertil kadınlarda beden ve benlik algısı üzerine görüşmelerin yapılması, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisini en aza indirmek için güçlendirme stratejilerinin kullanılması önerilmektedir. **Anahtar Kelimeler:** Benlik Kavramı, Hemşireler, İnfertilite, Kadınlar, Toplumsal Cinsiyet Kimliği.

Definitions and Views of Infertile Women on "Being a Woman": A Qualitative Study

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to examine the definitions and opinions of women receiving infertility treatment about “being a woman”. **Materials and Methods:** The research was conducted using qualitative research design. Participants were women who were diagnosed with primary infertility and received any of assisted reproductive treatment methods. Online group interviews were conducted. Data were evaluated by content analysis. **Results:** While most of women make their own definitions of “being a woman”, they made negative statements about their personality traits and success in life. While making their individual definitions, women included gender roles and pressures. Some of women who reflected in their expressions that sexuality is seen as taboo stated limitations of their intimacy in spousal relationships. Women who emphasized sacredness of being a mother stated that infertility made them feel unsuccessful because of social pressures and roles. **Conclusion:** Women had negative descriptions about especially their success and personal characteristics. Social roles and pressures are seen effective in forming motherhood definitions and attitudes towards sexuality and making them feel unsuccessful due to infertility. Therefore, it is recommended to conduct interviews on body and self-perception in infertile women and to use empowerment strategies to minimize effects of gender roles.

Keywords: Gender Identity, Infertility, Nurses, Self-Concept, Women.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Ayşe DELİKTAŞ DEMİRCİ, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye.

E-mail: aysedeliktas@akdeniz.edu.tr

Bu makaleye atf yapmak için / Cite this article: Deliktaş Demirci, A, Kabukcuoğlu K. İnfertil Kadınların “Kadın Olma”ya İlişkin Tanımları ve Görüşleri: Bir Nitel Araştırma. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(2),97-104. <https://doi.org/10.53424/balikesirsbd.896266>

©Copyright 2021 by the Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi.

BAUN Sağlık Bil Derg 2021 OPEN ACCESS <https://dergipark.org.tr/tr/pub/balikesirsbd>
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

GİRİŞ

İnfertilite, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından medikal bir sorun olmanın yanı sıra bireylerin psikolojik iyilik hallerinde ve evlilik ilişkilerinde yarattığı sorunlar nedeniyle yıkıcı bir sağlık problemi olarak tanımlanmaktadır (DSÖ, 2020). Tüm kültürler için bir kriz dönemi olarak nitelendirilen infertilite, özellikle gelişmekte olan ülkelerde üreme fonksiyonuna ilişkin sosyal baskılardan dolayı bir halk sağlığı problemi olarak nitelendirilmektedir. Doğum, geçmiş yıllardan beri her zaman kadın rolünün en belirgin özelliklerinden biri olarak görülmüştür. Dolayısıyla infertilite bu gibi toplumlarda kadına ait bir sorun olarak ele alınmaktadır (Kılıç ve ark., 2011; Ehsan ve ark., 2019). Bu nedenlerden dolayı, kadın ve erkek kaynaklı infertilite ihtimali olmasına rağmen, kadınlar infertil olmasına bakılmaksızın bu süreçte daha fazla yoğun stres deneyimleyebilmektedir (DSÖ, 2020).

Çocuk sahibi olmaya yüklenen anlama göre kadınların sahip olduğu stres düzeylerinin farklılık gösterebileceği belirtilmektedir (Ozen ve ark., 2019). Özellikle infertilitenin ciddi bir eksiklik olarak kabul edildiği toplumlarda kadınlar yetersizlik duyguları nedeniyle sosyal izolasyon yaşayabilmektedirler (Sen ve Sevil, 2016). Üreme fonksiyonunun sadece kadının bir rolü olarak algılanması, çevre tarafından yapılan baskılar ve çocuksuz olmanın bir yetersizlik, eksiklik olarak düşünülmesi; bireyin benlik saygısını olumsuz olarak etkilemektedir (Koçak ve ark., 2016).

Her birey ve çift; çocuklarının sayısına, zamanlamasına ve aralıklarına karar verme hakkına sahiptir. Ancak, infertilite bu temel insan haklarının gerçekleştirilmesini engelleyebilmektedir. Bu nedenle, infertil bireylerin ele alınması; bireylerin ve çiftlerin bir temel insan hakkının gerçekleştirilmesi için önemlidir (DSÖ, 2020). Bu süreçte infertil kadınların “kadın olma” algıları, kendilerini bir birey olarak tanımlama şekilleri; tedavi sürecinde etkili olabileceği için ele alınması önem arz etmektedir. Ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde; çalışmalarda sıklıkla beden imajı, benlik saygısı ve toplumsal cinsiyet algısı gibi kavramlara yer verilse de infertil kadınlarda bu kavramlar üzerine detaylı inceleme yapan çalışma sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Ayrıca, infertil kadınların “kadın olma”ya ilişkin bireysel tanımları hakkında görüşlerini belirttiği herhangi bir nitel araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu araştırmanın amacı infertilite tedavisi gören kadınların “kadın olma” ya ilişkin kendi tanımları ve görüşlerini incelemektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın tipi

Araştırma, nitel araştırma yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Araştırmanın verileri, araştırmacının

(ADD) doktora tez projesinin uygulama sürecinde müdahale grubu ile yapılan online grup görüşmelerinden elde edilmiştir. Tez projesinin bir oturumu, kadının beden ve benlik farkındalığını oluşturmak için yürütülmüş odak grup görüşmesini içermekte olup bu nitel araştırmanın verilerini oluşturmaktadır. Bu araştırmada, nitel araştırmaların yürütülmesi için Tong ve arkadaşları (2007) tarafından önerilen Consolidated Criteria for Reporting Qualitative Research (COREQ) kontrol formu odak grup görüşmelerinin planlanması ve yürütülmesi sürecinde dikkate alınmıştır.

Katılımcılar

Bu araştırmanın evrenini bir üniversite hastanesi tüp bebek merkezine başvuran kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcıların araştırmaya dahil edilme özellikleri; primer infertil olma, üremeye yardımcı tedavi yöntemlerinden birine başlamış olma, cinsel ilişki yönünden aktif olma, Türkçe okuyup yazabilme ve çalışmaya katılmaya gönüllü olmadır.

Araştırma, toplamda 20 infertil kadının katılımının gerçekleştiği odak grup görüşmeleri ile yürütülmüştür. Kadınlar 23-43 yaş aralığında (ortalama 31.25±5.60), çoğunluğu (%70) üniversite düzeyinde eğitime sahiptir. Kadınlar; 27-52 yaş aralığında (ortalama 36.6±6.64) eşe sahip olup, eşlerin eğitim düzeyi %30 oranında lise ve % 45 oranında üniversite olarak değişmektedir. Evlilik süreleri 1-11 yıl (ortalama 5.3±2.64) olan kadınlar; 1-10 yıldır (ortalama 4.00±2.55) infertilite rahatsızlığı yaşamakta, tedavi sayıları ise 0-4 (ortalama 1.45±1.43) olarak değişiklik göstermektedir (Tablo 1).

Verilerin toplanması

Veriler, araştırmacının (ADD) doktora tez projesi kapsamında Haziran-Ekim 2020 tarihlerinde yaptığı online odak grup görüşmelerinden elde edilmiştir. Odak grupların her biri 6-8 kişiden oluşmakta olup toplamda 5 grup yani 20 kadın ile görüşmeler yürütülmüştür. Gruplar ile görüşmeler, kadınların “kadın olma” tanımlarını ortaya çıkarmak ve kadınların beden ve benlik farkındalıklarını oluşturmak amacıyla yürütülmüştür. Bu konuya ilişkin toplamda tek seferlik görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde, “kadın olma”, “anne olma”, “cinsellik”, “kadın ve beden imajı” ve “kadın ve benlik saygısı” gibi kavramlar üzerinde durulmuştur. Görüşmeler sırasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır (Tablo 2). Katılımcıların kendilerini rahatça ifade etmesi için “Sizce kadın kimdir?” sorusu ile açılış yapılmıştır. Katılımcıların kendilerini daha fazla ifade edebilmeleri için sondaj sorular sorulmuş, aktif dinleme uygulanmış ve özgürce konuşabilmeleri için katılımcılar teşvik edilmiştir. Görüşmeler, yaklaşık 20-30 dakika sürmüştür. Görüşmelerde katılımcıların ifadeleri, katılımcıların izini ile kayıt altına alınmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların tanıtıcı özellikleri.

Katılımcılar	Tanıtıcı Özellikler						
	Yaş	Eğitim düzeyi	Eş yaşı	Eş eğitim düzeyi	Evlilik süresi (yıl)	İnfertilite süresi (yıl)	Tedavi deneyimi (sayı)
Katılımcı A	28	Üniversite	32	Üniversite	3	1	0
Katılımcı B	26	Üniversite	31	İlköğretim	3	3	0
Katılımcı C	27	Üniversite	27	Üniversite	3	2	0
Katılımcı D	31	Üniversite	40	Lise	2	2	0
Katılımcı E	23	İlköğretim	37	İlköğretim	11	10	2
Katılımcı F	24	İlköğretim	28	İlköğretim	6	6	3
Katılımcı G	43	Üniversite	47	İlköğretim	1	1	0
Katılımcı H	33	İlköğretim	32	İlköğretim	8	3	0
Katılımcı I	42	Üniversite	52	Üniversite	6	5	4
Katılımcı J	29	Lise	31	Lise	5	3	2
Katılımcı K	40	Üniversite	39	Üniversite	9	4	1
Katılımcı L	33	Üniversite	48	Üniversite	4	3	4
Katılımcı M	34	Üniversite	37	Üniversite	5	4	2
Katılımcı N	35	Üniversite	35	Lise	10	10	3
Katılımcı O	29	Üniversite	31	Üniversite	6	6	1
Katılımcı P	31	Üniversite	40	Üniversite	7	6	2
Katılımcı R	34	Üniversite	39	Üniversite	4	2	0
Katılımcı S	28	İlköğretim	36	Lise	4	3	0
Katılımcı T	26	Lise	32	Lise	5	4	3
Katılımcı U	29	Üniversite	38	Lise	4	2	2

Tablo 2. Görüşme soruları.

Ana soru 1. Size göre kadın olmanın tanımı nedir?
Alt soru 1. Kadın olarak bedeninize ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
Alt soru 2. Kadın olarak kendiniz hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
Ana soru 2. “Cinsel bir varlık olarak kadın olma” sizin için ne ifade etmektedir?
Alt soru 1. Anne olmak size neyi ifade ediyor? Açıklar mısınız?
Ana soru 1. Size göre kadın olmanın tanımı nedir?

Verilerin analizi

Görüşmelerden elde edilen ifadeler, birinci yazar tarafından (ADD) kayıtlar dinlenilerek transkript edilmiştir. Transkriptlerin kullanılması ile veriler, araştırmacılar tarafından içerik analizi yapılarak değerlendirilmiştir. İçerik analizi, (1) verilerin kodlanması, (2) temaların bulunması, (3) kodların ve temaların düzenlenmesi ve (4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde dört aşamada yürütülmüştür (Yıldırım, & Şimşek, 2008). Verilerin kodlanması aşamasında araştırmacı tarafından katılımcıların ifadeleri tek tek incelenmiş ve kendi içinde anlamlı bütün oluşturan bölümleri temsil edecek sözcükler kullanılarak kodlamalar yapılmıştır. Kodlama sürecinde her bölümün ne ifade ettiğine, yani anlamına odaklanılmıştır. Kodlama işlemi tamamlandıktan sonra kod listesi oluşturulmuştur. Kod listesinde benzer olanlar bir araya getirilmiş, farklı olanlar ise ayrıştırılmıştır. Ortak olan kodlar belirlenerek

sınıflandırılmış, bu sınıflandırmaları temsil edecek kavramlar yani “temalar” belirlenmiştir. Bu işlem temalandırma yani tematik kodlama işlemi olarak tanımlanmaktadır. Tematik kodlama ile birlikte ortaya çıkan kodlara ve temalara göre veriler biçimsel olarak düzenlenmiş, tir. Son aşama olarak kodlara ve temalara göre veriler; betimlenmiş, katılımcıların alıntılarına yer verilmiş ve açıklanmıştır.

Verilerin geçerlik ve güvenilirliği

Bu araştırmada geçerlik ve güvenilirliği sağlamak için önerilen güvenilirlik, denetlenebilirlik, geçerlilik ve aktarılabirlik kriterleri dikkate alınmıştır (Daniel, 2018). Güvenilirlik, bulguların anlaşılmasını ve yorumlanmasını sağlamakta ve çalışmanın / verilerin kalitesine güven yaratmaktadır. Güvenilirlik, bu araştırmada araştırmacıların ilgilenilen fenomenle ilgili deneyimleriyle ilgili önyargılardan kaçınması, hipotezleri, önyargıları ve teorik referans çerçevesinden etkilenme en aza indirgenerek sağlanmıştır.

Denetlenebilirlik, katılımcılar tarafından yapılan doğrulama işlemi ile sağlanmıştır. Katılımcılardan transkriptleri kontrol etmeleri ve araştırmacının açıklamalarını onaylamaları veya reddetmeleri istenmiştir. Geçerlilik, verileri en çok temsil eden kategorilerin sentezlenmesi ile elde edilmiştir. Görüşmeler, kelimesi kelimesine transkript edilmiş ve doğrudan alıntı şeklinde sunulmuştur. Tüm yazarlar verileri dikkatlice incelemiş ve analiz sürecine katılmıştır. Görüşme sorularında sondaj sorular kullanılarak yapılan derinlemesine bireysel görüşmeler ile aktarılabilirlik sağlanmıştır. İçerik geçerliliğini sağlamak için, katılımcıların görüşmeler sırasında özgürce konuşmalarına ve görüşlerini kapsamlı bir şekilde paylaşmalarına olanak sağlanmıştır. Aktarılabilirliği daha da artırmak için, katılımcıların özellikleri sunulmuştur. Bu çalışma, gelişmekte olan ülkelerde infertil kadınların “kadın olma” ya ilişkin görüş ve tanımları üzerine yapılan çok az sayıda nitel çalışmadan birini temsil etmektedir. Kadınların özellikleri arasında eğitim seviyesi, yaş ve infertilite süresindeki çeşitlilik yer alır ki bu durum da cevapların çeşitliliği için önemli bir etken oluşturmaktadır.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırma için Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay (Tarih: 03.04.2019/Karar No: 331), Akdeniz Üniversitesi Hastanesi'nden kurum izni alınmıştır. Araştırma, Helsinki Bildirgesi'nin kurallarına uyularak yürütülmüştür. Katılımcılara görüşme amacı ve soruları hakkında açıklama yapılmıştır. Görüşlerini bildirmenin gönüllülük esasına dayandığına dair bilgi verilmiştir. Görüşmelerin kayıt altına alınması için gerekli onam katılımcılardan alınmıştır.

BULGULAR

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler doğrultusunda kadın olmaya dair görüşleri “birey olarak kadın olmanın anlamı” ve “cinsel bir varlık olarak kadın olmanın anlamı” şeklinde iki ana tema olarak ortaya çıkmıştır.

Ana tema 1. Birey olarak kadın olmanın anlamı

Kadınların kadın olmaya dair ifadeleri “bireysel kadın algısı” ve “toplumda kadın algısı” olarak iki alt tema başlığı altında toplanmıştır.

Alt tema 1. Bireysel “kadın” algısı

Katılımcılardan bazıları, kadın olmaya dair kendi görüşlerini belirtirken kadın olmanın çok zor olduğunu, birçok sorumluluğu içerisinde barındırdığını belirtmiş, sınırlı sayıda katılımcı ise kadın olmayı “değerli, kutsal olma” gibi olumlu kavramları kullanarak ifade etmiştir. Kadınların çoğu, fiziksel özelliği ile ilgili olumlu ifadeleri dile getirir iken kişisel özellikleri ve yaşamdaki başarıları hakkında örneklendirmeler yapmada çok zorlandıklarını belirtmişlerdir. Çoğu kadın, sıklıkla kendisine karşı olumsuz eleştirilerde bulduklarını, ancak olumlu özellikleri hakkında daha önce hiç düşünmediklerini

ifade etmişlerdir. Katılımcılardan birinin ifadesi aşağıda belirtilmiştir:

“Kendim hakkında birçok olumsuz eleştiride bulunabilirim. Ancak, olumlu özelliklerimi sorunca ben çok zorlandım. “Ben kimim, bu hayatta neyi başardım?” sorusuna yanıt veremedim. Bu zamana kadar kendim hakkında durup düşünmediğimi fark ettim.” (Katılımcı T)

Alt tema 2. Toplumda “kadın” algısı

Birçok katılımcı, kadın olmanın anlamını ifade ederken toplumsal roller ve baskıları dahil ederek tanımlarını oluşturmuşlardır. Toplumda kadın olmanın zorluğundan, kadının her zaman güçlü olmak zorunda bırakıldığından, bedenine ilişkin görüşünün bile toplum tarafından idealleştirilerek belirlendiğinden bahsetmişlerdir. Ayrıca, toplumun “ideal kadın algısı” ile bireylerin “kadın olma algısı” arasında ciddi farklılıklar olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, birkaç katılımcının ise kadın tanımlamasını yaparken “erkek tarafından sahip çıkılmanın gerekliliği” hakkında görüş bildirmesi ise dikkat çekicidir. Kadınlardan bazıları, birçok rolün kadınlara atfedildiğini, bu nedenle her şeyi başarmak zorundaymış gibi üzerinde baskı hissettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan birinin benzer ifadesi aşağıda belirtilmiştir:

“Toplumda elinden her iş gelen bir kadın kimliği idealleştiriliyor. Aslında erkeğin de yapabileceği şeyler var iken bu roller sadece kadına yükleniyor. Maalesef ki rollerimiz her yerde aynı derecede eşit değil erkekler ile. Kadın çalışsa bile evde ev işlerinden sadece kendisi sorumlu. Tüm bu rollerdeki herhangi bir başarısızlıkta ise doğrudan kadın suçlanıyor.” (Katılımcı B)

Ana Tema 2. Cinsel bir varlık olarak kadın olmanın anlamı

Kadınlar ile cinsellik ve üremeye dair yapılan görüşmeler sonucunda “cinsel partner olma” ve “anne olmanın kutsallığı” şeklinde iki alt tema ortaya çıkmıştır.

Alt tema 1. Cinsel partner olma

Katılımcılardan birçoğu cinselliği tanımlama aşamasında çekimser kalmış, bu konu hakkındaki düşüncelerini dile getirmemişlerdir. Bazı katılımcılar ise yaşları gereği cinselliklerinin bitmesi gerektiğine inandıklarını, sadece çocuk sahibi olmayı istediklerini dile getirmişlerdir. Yapılan tanımlamalardan sadece birkaçında cinsellik “iki bireyin birbirine olan karşılıklı ihtiyacı, karşılıklı doyum alma” şeklinde, diğer tanımlamalarda ise “toplum tarafından konuşulması uygun olmayan”, “hayatın her anında cinselliğin olduğu ancak hiçbir zaman merkeze alınmadığı, hatta çoğu zaman görmezden gelinip önemsenmediği bir alan” olarak belirtilmiştir.

“Aslında cinsellik, evliliğin her anında mevcut. Ancak, yaşamın gündelik stresi ve bebek sahibi olma arzusu nedeni ile cinsellik arka planda kalıyor. Anne olma benim için ön planda iken cinselliği konuşmak ve odaklanmak ötediğim bir şeydi.” (Katılımcı K)

Cinsel bir partner olarak çekicilikleri hakkında konuşulduğunda ise çoğu katılımcı bu konu üzerinde

düşünmediğini veya eşi ile bu tür konuşmaları hiç yapmadıklarını belirtmişlerdir. Eşleri tarafından çekici bulunan özelliklerini belirten kadınların çoğu fiziksel özelliklerini çekici özellikleri olarak belirtmiştir. Birkaç katılımcı ise “samimi, içten olma, başarma arzusu” gibi karakter özelliklerinin eşi tarafından çekici bulunduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca, birkaç katılımcının “sorun çıkarmama ve uyumlu olma” nedeni ile eşleri tarafından çekici bulunmaları dikkat çekmiştir. Bir katılımcının ifadesi aşağıda belirtilmiştir.

“Birçok konuda sorun çıkarmamam ve çoğu şeye olabilir demem eşim tarafından sevilen bir özelliğim. Özellikle aile ile uyumlu olup onlar ile anlaşmam; eşime karşı beni çekici hale getirdiğini düşünüyorum.” (Katılımcı S)

Alt tema 2. Anne olmanın kutsallığı

Kadınların çoğu, annelik içgüdüleri ile doğduklarını ve anne olmayı çok istediklerini ifade etmişlerdir. Anne olmayı kutsal bir rol olarak tanımlayan kadınlar, bu arzunun oluşmasında toplum baskısının da önemli olduğunu dile getirmişlerdir. Aile olmak için çocuk sahibi olmak istediklerini dile getirmeleri ise dikkat çekmektedir. Ayrıca, toplumun üreme fonksiyonunu sadece kadına atfetmesi nedeni ile kadın olarak tedavi sürecinde çok olumsuz etkilendiklerini, üzerlerinde toplumsal baskı hissettiklerini ifade etmişlerdir. Birkaç katılımcının ifadesi aşağıda belirtilmiştir:

“Günlük hayatın stresi üzerine çocuk sahibi olmak için tedavi görmek, tedavinin yükü ve sonucunda da başarısız olmak; beni çok olumsuz etkiliyor. Eşlerden ziyade kadın olarak bu süreci yaşayan ve her ne olursa olsun ağırlığını taşıyan kadın olarak bizleriz. Kendimi sanki bir stres topunun içinde kalmış hissediyorum bu süreçte.” (Katılımcı M)

“Tedavi sürecinde kendimi çok başarısız hissediyorum. Anne olamamayı kendi başarısızlığım olarak görüyorum. Bize toplum tarafından kadın “doğurgan olan” şeklinde öğretildi ve hep doğurgan olan kadınlara değer verildiğini gördük. O kadar içselleştirmişim ki bunları kendimi suçlu hissediyorum. Kadın olarak bebeğimi rahminde tutamadığım için, kendimi eksik hissediyorum.” (Katılımcı N)

TARTIŞMA

Bu araştırma, infertil kadınların “kadın olma”ya ilişkin kendi tanım ve görüşlerini içermektedir. Katılımcıların çoğunun kadın olmaya dair bireysel tanımlarının daha fazla sorumluluk ve zorluk gibi olumsuz ifadeler olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, kendileri hakkında olumsuz eleştirileri sık sık yaptıklarını; ancak kişilik özellikleri, yaşamdaki başarıları gibi onlara güçlü hissettirecek olumlu özellikleri üzerinde düşünmediklerini belirtmişlerdir. İnfertilite sürecinde olan kadınların infertiliteyi kişiselleştirerek, kadınlık rollerinin değersizleştiğini düşündüğü belirtilmektedir (Bayraktar, 2018). Bu çalışmada da toplumda kadına atfedilen üreme rolü nedeni ile birçok kadın bu süreçte başarısızlık hissettiklerini ve kendilerini suçladıklarını belirtmişlerdir. Kadının kendi kimliğine karşı olumsuz

bir algısının oluşması; yüksek düzey sosyal izolasyon, düşük benlik saygısı ve özgüven, umutsuzluk gibi birçok olumsuz süreç ile ilişkilendirilebilmektedir (Bayraktar, 2018; Keskin ve Güntüş, 2014; Koca Çavdar, 2017). Bu nedenle, infertilite sorunu yaşayan kadınlarda kimlik tanımlamaları üzerine görüşmelerin yapılması ve benlik saygısını güçlendirici yaklaşımların kullanılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Kadınların çoğunun fiziksel özelliklerine ilişkin olumlu ifadeler kurmada herhangi bir zorluk yaşamadıkları belirlenmiştir. Beden imajı, kadın yaşamının bilişsel, duygusal ve fiziksel yönleriyle ilgilidir (Cash, 1997). Bu nedenle kadının cinsel sağlığı ve evlilik uyumunda da önemli bir role sahip olması beklenmektedir. Ülkemizde infertilite ile karakterize olan polikistik over sendromuna sahip bireyler ile yapılan bir çalışmada; kadınların beden imajı düzeyleri ortanın üzerinde bulunur iken benlik saygılarının daha düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Karamidehkordi ve Roudsari (2014) tarafından yapılan bir çalışmada ise infertil kadınlarda cinsel işlev bozukluğunu ve evlilik sorununu azaltmaya yönelik çözümlerden biri olarak kadınların beden imajını iyileştirmek için eğitim ve danışmanlık programlarının planlanması önerilmektedir.

Katılımcıların çoğu kadın olmanın anlamını ifade ederken toplumsal roller ve baskıları dahil ederek tanımlarını oluşturmuşlardır. Toplumda kadın olmanın zorluğundan, kadının her zaman güçlü olmak zorunda bırakıldığından, bedenine ilişkin görüşünün bile toplum tarafından idealleştirilerek belirlendiğinden bahsetmişlerdir. Toplumsal cinsiyet rolleri, kadın olma kavramını şekillendirmekle birlikte kadın üzerinde birçok stres ve baskıya neden olabilmektedir. Toplum yapıları incelendiğinde; kadınların yaşam boyunca erkeklerle göre daha fazla hastalık ve strese maruz kaldığı bildirilmektedir. Ancak bilinmektedir ki kadının toplumsal statüsünün sağlık algısı, hizmet alma durumu ve doğurganlık davranışları üzerine birçok etkisi olabilmektedir (Coşkun ve Özdilek, 2012). Bu nedenle, infertil kadınlarda fiziksel ve psikolojik sağlıklarında gelişme ve iyileşme oluşturabilmek için toplumsal cinsiyet rollerinin ele alınmasının gerekliliği bir kez daha ön plana çıkmaktadır. Ancak, birkaç katılımcının ise “erkek tarafından sahiplenme gerekliliğini” dile getirmesi; infertil kadınlarda toplumsal cinsiyet tutumu hakkında düşünme gereğini ortaya çıkarmaktadır. Kadınların toplumsal cinsiyet algısı, infertiliteden etkilenme ve damgalama hissetme açısından önemli etken olarak belirtilmiştir. Toplumsal cinsiyet algısı nedeni ile toplumsal cinsiyet rollerini içselleştiren kadınlar, sorun kendilerinde olmasa bile doğurgan olamama sorununu kendisi yüklenilebilmekte, böylece eşlerinin özsaygılarını korumaya çalışabilmektedir (Gonzalez, 2000). Ehsan ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan bir çalışmada; infertil kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumu ile sahip oldukları stres düzeyinin ilişkili olduğu saptanmıştır. Gönenç ve arkadaşları (2018)

tarafından yapılan çalışmada ise toplumsal cinsiyete ilişkin yapılan bilgilendirmelerin toplumsal cinsiyet algısını olumlu yönde değiştirmek için önemli olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle, infertil kadınların tedavi süreçlerinde dayanıklılıklarını arttırmak için toplum içerisinde eğitimler ile güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

Kadınların cinsellikle ilgili konularda çekimser kaldığı, infertil kadınlarda cinselliğin hala bir tabu olduğunu göstermektedir. Ayrıca, yapılan tanımlamalarda ise cinselliği göz ardı edilen bir konu olarak ifade etmeleri dikkat çekmektedir. Üremeye yardımcı tedavi yöntemlerinin birçok tanı ve tedavi sürecini de beraberinde getirmesi; kadın ve eşinin baş etme becerilerini ve sosyal destek kaynaklarını zorlayarak cinsel sağlıkta ve evlilik ilişkisinde bozulmaya neden olabilmektedir (Keskin ve Gümüş, 2014). Çiftler, tedavileri mahremiyet alanı olarak değerlendirdikleri cinsel hayatlarına bir saldırı gibi algılayabilmektedirler. Tedavi sürecinde planlı zamanlarda ilişkiye girilmesi cinselliğin doğasına aykırı olmakla birlikte cinselliğin bir tedavi gibi nitelendirilmesine sebep olabilmektedir. Farklı bir şekilde cinselliğe yüklenen anlamdan dolayı tedavi süreci dışında cinsel ilişki gereksiz ve amacı olmayan bir eyleme de dönüşebilmektedir (Karaca ve Ünsal, 2012). Bu nedenle kliniklerde kadınların yaşam kalitesi ve cinselliğini destekleyici çalışmalar yapılması önerilmektedir (Algül ve Aksu, 2014). Ayrıca kültürel tutum, tabu ve kısıtlamalar ve dolayısı ile cinsel bilgi ve eğitim eksikliği birleştiğinde birçok cinsel soruna yol açabilmektedir. Konuya ilişkin yapılan bir çalışmada; infertil kadınlarda cinsel mitlere inanma düzeyinin fertil kadınlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Ekmen ve ark., 2017). Bu nedenle infertil çiftlerin sadece fiziksel olarak değil psikoseksüel olarak da değerlendirilmesi oldukça önem taşımaktadır. Bu anlamda çiftlerin infertilite kliniklerinde ilk karşılaştıkları ve cinsel öykülerini ilk paylaştıkları kişiler olması nedeni ile hemşirelere gerek cinsel öykü alma sürecinde gerekse cinsel sorunlara müdahale sürecinde çok önemli roller düşmektedir (Duman ve Koçak, 2016).

Katılımcılardan birçoğu, eşleri tarafından çekici bulunmalarını sağlayan özelliklerini bilmediklerini, eşleri ile bu konuyu hiç konuşmadıklarını belirtmişlerdir. İnfertilite ve tedavi sürecinde yaşanan stres nedeni ile çiftler duygusal olarak birbirinden uzaklaşabilir. Çiftler arasında yakınlığın azalmasına bağlı olarak sadece cinsel yaşamları değil aynı zamanda yaşamlarının her alanı olumsuz etkilenmektedir (Fahami ve ark., 2015). Oysaki eşler arasındaki yakınlık; cinsel doyum için önemli bir etken olarak tanımlanmaktadır (Yoo ve ark., 2014). Bu nedenle infertil çiftlerin tedavi sürecinde desteklenmesi, eş iletişimi ve desteği konusunda bilgilendirilmesi ve yakınlığı artırıcı önerilerde bulunulması önemlidir.

Anne olmayı kutsal bir rol olarak tanımlayan kadınların bazıları, bebek sahibi olmak istemelerinde

toplumsal baskının da etkili olduğunu dile getirmişlerdir. İnfertil çiftlerin aile ve arkadaş toplantılarında sıklıkla ne zaman çocuk sahibi olacakları ya da tedavi sürecinin nasıl ilerlediğine dair sorular ile duygusal travmalara maruz bırakıldığı, bu tür konuşmalardan kaçınma için gönüllü sosyal izolasyon yaşadıkları belirtilmektedir (Kırca ve Pasinlioğlu, 2013). Ayrıca, kadınlara yönelik baskının kayıvalıde, elti gibi yine kadınlar tarafından yapılması da dikkat çekmektedir (Koçyiğit, 2012). Toplumsal baskı nedeni ile kadınlar, eşinin baba olma ihtimalini kendisinin engellediğini düşünebilmektedir. Yaşanılan suçluluk duygusu gibi birçok olumsuz duygular aile dinamiğini bozabilmektedir. Güleç ve arkadaşları (2011) tarafından infertil çiftler ile yapılan çalışmada; erkeklerin kadınlara göre daha yüksek çift uyumuna sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, infertilitenin kadınları daha fazla etkileyerek evlilik uyumuna olumsuz bir şekilde yansıdığını düşündürülebilir. Çalışmada, infertil olan çiftlerin infertil olmayan çiftlere göre fikir birliği, duygusal ifade ve genel evlilik uyumu düzeylerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bodur ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan çalışmada ise infertil çiftlerde evlilik uyumunun depresyon ve anksiyete düzeyi ile negatif korelasyonu olduğu, algılanan sosyal desteğin ise evlilik uyumu üzerine olumlu etkisinin olduğu saptanmıştır. Bu sonuç, infertil kadınlarda evlilik uyumunun bir dayanıklılık kaynağı olarak kullanılabileceğini ifade etmektedir. Bu nedenle, kadın ve ailesinin tam bir iyilik hali içinde olabilmesi için eş uyumunun önemini farkında olmak ve bu uyumu etkileyen etmenlerin tanımlanması önerilebilir.

SONUÇ

Araştırmada yapılan görüşmeler sonucunda; kadınların “kadın olma” ya dair bireysel tanımlarının çoğunlukla olumsuz ifadeleri içerdiği, ayrıca kendi tanımlarını yaparken bile toplumsal rollerin baskısı ve etkisinden bahsettikleri belirlenmiştir. Toplumsal rollerin kadın olarak kendilerini birçok rolde sorumluluk almalarına ve başarma zorunluluğu gibi bir duygu yükü hissetmelerine neden oldukları ifade edilmiştir. Cinselliğin bir tabu olarak görüldüğü ve göz ardı edildiği; katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Çekicilik gibi konular üzerindeki ifadeler ile eşler arasında yakınlığın sınırlı olduğu, bu konuların göz ardı edildiği dikkat çekmektedir. Ayrıca, anne olma kutsal bir rol olarak ifade edilir iken üreme rolünün kadına atfedilmesi ve toplumsal baskılardan dolayı kadınlar bebek sahibi olamama nedeni ile kendilerini başarısız hissettiklerini belirtmişlerdir. Sonuç olarak; infertil kadınların toplumsal cinsiyet rolleri nedeni ile olumsuz benlik algısı geliştirdikleri, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bireysel tutumlarından olumsuz etkilenilebildikleri, bu nedenle tedavi sürecinde daha fazla stres hissedebildikleri belirlenmiştir. Bu nedenle, infertil kadınlarda toplumsal cinsiyet rolleri ve etkileri hakkında görüşmelerin yapılmasının tedavi sürecinde önem arz ettiği düşünülmektedir. Ayrıca, toplumsal

cinsiyet rollerinin etkisini azaltmak amacı ile infertil kadını güçlendirecek stratejilerin belirlenmesi; klinik alanda faydalı bir yaklaşım olacaktır.

Teşekkür

Çıkar çatışması beyanı

Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Yazar katkıları

Yazının ortaya çıkması ve sürdürülmesine katkıda bulunma:

Plan, tasarım: ADD, KK

Finansman: ADD, KK

Materyal: ADD

Veri toplanması / toplanan verilerin analize hazırlanması için işlemesi: ADD

Veri analizi: ADD, KK

Literatürün gözden geçirilmesi: ADD

Kaleme alma ve düzeltmeler: ADD

Kontrol etme ve gözden geçirme: ADD, KK

Kurumsal ve finansal destek beyanı

Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından 5383 proje numarası ile desteklenmiştir.

KAYNAKLAR

- Algül, Ö., ve Aksu, H. (2014). İnfertilite sorunu yaşayan çiftlerde cinsel işlev durumu ve yaşam kalitesinin incelenmesi. *Journal of Clinical Obstetrics & Gynecology*, 24(3), 171-178.
- Bayraktar, E. (2018). Toplumsal cinsiyet, kültür ve şiddetin infertilite ile ilişkisi. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 27(3), 234-38.
- Bodur, N.E., Çoşar, B., ve Erdem, M. (2013). İnfertil çiftlerde evlilik uyumunun demografik ve klinik değişkenlerle ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 38(1), 51-62.
- Cash, T.F. (1997). The body image workbook: An 8-step program for learning to like your looks. New Harbinger Publications, Inc.
- Coşkun, A., ve Özdilek, R. (2012). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği: sağlığa yansması ve kadın sağlığı hemşiresinin rolü. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi (HEAD)*, 9(3), 30-39.
- Daniel, B.K. (2018). Empirical verification of the "TACT" framework for teaching rigour in qualitative research methodology. *Qualitative Research Journal*, 18(3), 262-75.
<https://doi.org/10.1108/qrj-d-17-00012>
- DSÖ. (2020). Infertility. Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/infertility> Erişim tarihi: 29.12.2020.
- Duman, N.B., ve Koçak, D.Y. (2016). İnfertilitenin cinsel sağlığa etkileri ve profesyonel hemşirelik yaklaşımları. *Türkiye Klinikleri Journal of Obstetric Women's Health and Diseases Nursing-Special Topics*, 2(1), 51-8.

- Ehsan, Z., Yazdkhasti, M., Rahimzadeh, M., Atae, M., ve Esmaelzadeh-Saeieh, S. (2019). Effects of group counseling on stress and gender-role attitudes in infertile women: A clinical trial. *Journal of Reproduction & Infertility*, 20(3), 169.
- Ekmen, B., Özkan, M., ve Gül, T. (2017). İnfertilite tedavisi gören kadınlarda cinsel mitlere inanma düzeyi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 20(3), 209-17.
- Fahami, F., Pahlavanzadeh, S., ve Asadi, M. (2015). Efficacy of communication skills training workshop on sexual function in infertile women. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*, 20(2), 179.
- Gonzalez, L.O. (2000). Infertility as a transformational process: a framework for psychotherapeutic support of infertile women. *Issues in Mental Health Nursing*, 21(6), 619-633.
<https://doi.org/10.1080/01612840050110317>
- Gönenç, İ.M., Topuz, Ş., Yılmaz Sezer, N., Yılmaz, S., ve Büyükkayacı Duman, N. (2018). Toplumsal cinsiyet dersinin toplumsal cinsiyet algısına etkisi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 22-9.
- Güleç, G., Hassa, H., Yalçın, E.G., ve Yenilmez, Ç. (2011). Tedaviye başvuran infertil çiftlerde, infertilitenin cinsel işlev ve çift uyumuna etkisinin değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 3, 166-76.
<https://doi.org/10.5080/U6362>
- Karaca, A., ve Ünsal, G. (2012). İnfertilitenin kadın ruh sağlığı üzerine etkileri ve psikiyatri hemşiresinin rolü. *Psikiyatri Hemşireleri Derneği*, 3(2), 80-5.
- Karamidehkordi, A., ve Roudsari, R.L. (2014). Body image and its relationship with sexual function and marital adjustment in infertile women. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*, 19(7 Suppl1), 51.
- Keskin, G., ve Gümtüş, A.B. (2014). İnfertilite: Umutsuzluk perspektifinden bir inceleme. *Journal of Psychiatric Nursing*, 5(1), 9-16.
- Kılıç, M., Ejder Apay, S., ve Kızılkaya Beji, N. (2011). İnfertilite ve kültür. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 19(2), 109-15.
- Kırca, N., ve Pasinlioğlu, T. (2013). İnfertilite tedavisinde karşılaşılan psikososyal sorunlar. *Psikiyatride Guncel Yaklaşımlar*, 5(2), 162-78.
- Koca Çavdar, N. (2017). İnfertilitenin bireyin yaşam kalitesine ve benlik saygısına etkisi. (master's thesis). İstanbul: Bezmialem Vakıf Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Koçak, D.Y., ve Büyükkayacı Duman, N. (2016). İnfertilitenin psikolojik etkileri ve hemşirelik yaklaşımı. *Türkiye Klinikleri*, 2(3), 7-13.
- Koçyiğit, O.T. (2012). İnfertilite ve sosyo-kültürel etkileri. *İnsanbilim Dergisi*, 1(1), 27-37.
- Ozen, M.E., Vural, M., Aydın, H., Orum, M.H., Kalenderoglu, A., ve Selek, S. (2019). Influences of various variables on body image satisfaction among highly fertile women and infertile women. *Turkish J Clinical Psychiatry*, 22, 187-92.
<https://doi.org/10.5505/kpd.2019.74755>
- Sen, S., ve Sevil, U. (2016). Stigma experiences of infertile women: a qualitative study in Turkey. *Int Refereed J Gynaecol Dis Maternal Child Health*, 6, 63-82.
<https://doi.org/10.17367/jacsd.2016619469>

- Tong, A., Sainsbury, P., ve Craig, J. (2007). Consolidated criteria for reporting qualitative research (COREQ): a 32-item checklist for interviews and focus groups. *International journal for Quality in Health Care*, 19(6), 349-57.
<https://doi.org/10.1093/intqhc/mzm042>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). Nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yoo, H., Bartle-Haring, S, Day, R.D., ve Gangamma, R. (2014). Couple communication, emotional and sexual intimacy, and relationship satisfaction. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 40(4), 275-93.
<https://doi.org/10.1080/0092623x.2012.751072>